

Голубош В.В.

*Національна академія внутрішніх справ,
здобувач наукового ступеня доктора філософії
наукової лабораторії з проблем досудового розслідування
навчально-наукового інституту № 1*

ПОТЕРПІЛИЙ У ЗЛОЧИНАХ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ПРЕДМЕТОМ ЯКИХ Є ЗБРОЯ, БОЙОВІ ПРИПАСИ, ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ ТА ВИБУХОВІ ПРИСТРОЇ

Факультативною ознакою об'єкту деяких злочинів, відповідальність за вчинення яких передбачена в Кримінальному Кодексу України (далі – КК), є потерпілий. Незважаючи на часте використання терміну «потерпілий» у положеннях норм КК, його дефініція безпосередньо у КК не закріплена. Натомість, положення ст. 55 КПК визначають потерпілого у кримінальному провадженні як фізичну особу, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридичну особу, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди (Кримінальний Процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>).

Не дивлячись на багаточисленні наукові дослідження проблеми потерпілого в кримінальному праві, до сьогодні не існує єдиного загальновизнаного поняття даного терміну. В науковій літературі панівною є думка, що потерпілим є конкретна особа, якій спричинена шкода в результаті вчинення злочину (Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013. С. 173. 712 с.; Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко, М.І. Мельник та ін.; За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. 3-тє вид., переробл. та допов. Київ: Атіка, 2009. С. 76. 744 с.; Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-тє вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. С. 100. 608 с.).

Загалом, вчення про потерпілого в кримінальному праві можна звести до трьох основних позицій:

- 1) потерпілим є фізична особа, яка є безпосередньою жертвою

злочину, чий права і охоронювані законом інтереси було порушено або поставлено під загрозу вчинюваним щодо неї злочинним посяганням (Красиков А.Н. Уголовно-правовая охрана политических, гражданских и иных конституционных прав и свобод человека и гражданина в России. Саратов: Издательство Саратовского университета, 2000. С. 51. 104 с.; Квашиш В.Е. Основы виктимологии. Проблемы защиты прав потерпевших от преступлений. Москва: NOTA BENE, 1999. С. 41-42. 78 с.);

2) потерпілими є фізична та юридична особа (Гаджиева А.А. Понятие потерпевшего в уголовном праве: проблемы, дискуссии, обсуждение. *Государство и право*. 2006. № 4. С. 106-112);

3) потерпілим є будь-який вид соціального суб'єкта (об'єднання людей, держава) (Карпушин М.П. Уголовная ответственность и состав преступления. Москва: Юрид. лит., 1974. С. 74-76; Никифоров Б.С. Объект преступления. Москва: Госюриздат, 1960. С. 49. 229 с.; Фролов Е.А. Объект уголовно – правовой охраны и его роль в организации борьбы с посягательствами на социалистическую собственность: дисс. ... докт. юрид. наук.: 12.00.08. Свердловск, 1971. С. 30. 601 с.).

В ст. 3 Конституції України вказано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищими соціальними цінностями в Україні (Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>). Положення Конституції України, будучи нормами прямої дії, знайшли своє відображення в ч. 1 ст. 1 КК: Кримінальний кодекс має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства (Кримінальний Кодекс України від 5.04.2001 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>).

Стосовно визнання потерпілим юридичної особи, варто вказати, що лише у разі заподіяння юридичній особі майнової шкоди, відповідно до положень КПК, вона може визнаватися потерпілою. Отже, не можна погодитися з думками вчених, які визнають потерпілими від злочинів державу, інші соціальні утворення, суспільство в цілому (Российское уголовное право: Курс лекций. Т. 5. Преступления против общественной безопасности и общественного порядка / Под ред. проф. А.И. Коробеева. Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2001. С. 7-9.

592 с.). Саме тому, на нашу думку, найбільш обґрунтованою є позиція, згідно якої базовим інтересом для кримінального права, його метою повинна бути людина, її права і свободи, а не юридичні особи, суспільство і держава, які, як за концепцією природного права, так і за спрямованістю вітчизняного законодавства, є похідними цінностями (Присяжнюк Т.І. Інститут потерпілого у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2006. С. 182. 214 с.).

За загальним правилом, потерпілий є факультативною ознакою складу злочину. Але у тих випадках, коли його ознаки чітко передбачені в нормах КК, потерпілий стає обов'язковою ознакою злочину. З аналізу диспозицій ст.ст. 262, 263, 263-1, 264 КК випливає, що лише в ст. 264 вказано ознаки потерпілого, яким є будь-яка людина незалежно від її расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності чи за іншими ознаками. Таким чином, потерпілими від даного злочину можуть бути фізичні особи, тому що більшість посягань на громадську безпеку призводить чи може призвести до заподіяння шкоди життю та здоров'ю людини, власності фізичних осіб та ін. (Соколовський В.Л. Громадська безпека як об'єкт злочину: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. С. 137. 262 с.).

Отже, потерпілим від злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої може бути будь-яка людина.